

Του Ιωάννου Ελ. Σιδηρά

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ – ΝΟΜΙΚΟΥ, ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΟΣ ΣΤΟ Τ.Δ.Α. ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΘΡΑΚΗΣ

πριν από 90 έτη (1920-2010)*

“Ξημέρωσε η Χαραυγή
και πήραμε την Θράκη”

Εάν κάποιος ήθελε να δώσει έναν τίτλο στην παρούσα επετειακή – πανηγυρική εορτή για τα «Ελευθέρια της Θράκης», δεν θα μπορούσε να βρει καταλληλότερο από τον στίχο: «Ξημέρωσε η Χαραυγή και πήραμε την Θράκη». Είναι ο πρώτος στίχος από το τραγούδι που τραγουδούσε ο προελαύνων ελληνικός στρατός τις πρώτες πρωινές ώρες της 14ης Μαΐου του 1920, όταν εισήρχετο νικητής και απελευθερωτής στην ιστορική πόλη της Κομοτηνής. Ο εφιάλτης της βουλγαρικής κατοχής είχε τελειώσει.

Η μαρτυρική και αιματόβρεχτη περιοχή της Θράκης, η οποία στο ιστορικό διάβα των αιώνων αποτέλεσε το μήλο της έριδος ανάμεσα σε δύο «μνηστήρες» τους Οθωμανούς και τους Βουλγάρους, υπέμεινε δύο αιώνες περισσότερο από κάθε άλλη περιοχή της Ελλάδας, συνολικά δηλαδή έξι (6) αιώνες, από το 1360/70 έχρι και το 1920 την τυρρηνική δουλεία από τον αλλόφυλο κατακτητή.

Λίγο πριν αλλά κυρίως μετά την έναρξη του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου οι Βούλγαροι εισέρχονται σταδιακά στη ενδοχώρα του σημερινού Ν. Ροδόπης (τότε Καζάς Γκιουμουλτζίνας) όπως και στους δύο όμορους νομούς Ξάνθης και Έβρου, προβαίνοντας σε κάθε είδους βαρβαρότητες εναντίον του χριστιανικού και μουσουλμανικού στοιχείου της περιοχής. Έτσι συντελείται η Α΄ Βουλγαρική κατοχή της Θράκης, η οποία όμως διήρκεσε ελάχιστους μήνες (τέλη 1912-Ιούλιος 1913).

Τα ξημερώματα της 14ης Μαΐου του 1913 και αφού από την προηγούμενη ημέρα οι Βούλγαροι είχαν αρχίσει εγκαταλείπουν την Κομοτηνή και τις περίξ περιοχές του Νομού Ροδόπης, το 1ο τάγμα του Συντάγματος Κρητών υπό τον ήλρχο Κατεχάκη εισέρχεται στην πόλη της Κομοτηνής όπου οι κάτοικοί της «...*χριστιανοί και μουσουλμάνοι, υποδέχθησαν μετ' απεριγράπτου ενθουσιασμού τον απελευθερωτήν Ελληνικόν Στρατόν. Οι άνδρες, συν γυναιξί και τέκνοις, ανεξαρτήτως θρησκειύματος εξήλθον μετά Ελληνικών σημαιών, όπως υποδεχθώσι τον προελαύνοντα στρατόν...*».

Το όνειρο έξι αιώνων για την απελευθέρωση της Θράκης ήταν πλέον πραγματικότητα, που όμως δεν επρόκειτο να κρατήσει για πολύ και ο εφιάλτης της Βουλγαρικής κατοχής έμελλε τάχιστα να επιστρέψει και να επισκιάσει την πολύπαθη θρακική γη. Οι διαπραγματεύσεις ειρήνης στο Βουκουρέστι θα αποδεικνυόταν οδυνηρές για τη Θράκη. Τούτο συνέβη με την υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου σύμφωνα με την οποία η Θράκη περνούσε υπό το κράτος της Βουλγαρίας. Χαρακτηριστική εν προκειμένω είναι η σημείωση στο προσωπικό ημερολόγιο του αδερφού του Ίωνος Δραγούμη, ο οποίος έγραφε: «*Λυπούμε για την Θράκη...και για τόσα άλλα ελληνικά μέρη που τα ποτίσαμε με τόσο αίμα, για να αφήσουμε στους Σέρβους και τούτοι να τα χαρίσουν με την πρώτη ευκαιρία στους Βουλγάρους...*»

Οι κάτοικοι της Κομοτηνής, χριστιανοί και μουσουλμάνοι, όταν πληροφορήθηκαν ότι η πατρίδα τους παραχωρήθηκε στους Βουλγάρους, κατελήφθησαν από άφατη απελπισία και τρόμο. Το άκουγαν και δεν το πίστευαν. Και όταν πείστηκαν, απέστειλαν τηλεγράφημα στις Μεγάλες Δυνάμεις, υπογεγραμμένο από τους τοπικούς θρησκευτικούς ηγέτες και των δύο θρησκευτικών κοινοτήτων, ζητώντας την απόδοση και ενσωμάτωση της Θράκης στον εθνικό κορμό της Ελλάδας. Μάταια όμως. Η Θράκη άνηκε πλέον στην Βουλγαρία και έτσι από τον Οκτώβριο του 1913 άρχισε η Β΄ Βουλγαρική κατοχή, η οποία διήρκεσε έξι συναπτά έτη και έμελλε να αποδειχτεί χειρότερη και βαναυσότερη από την πρώτη, τόσο για τους χριστιανούς όσο και για τους μουσουλμάνους της περιοχής.

Ο αείμνηστος φημισμένος Κομοτηναίος πανεπιστημιακός Στίλπων Κυριακίδης στο αξιόπιστο ιστορικό πόνημά του: «*Η Δυτική Θράκη και οι Βούλγαροι*», που εκδόθηκε το έτος 1919, αναφέρεται στους εξευτελισμούς και τις βαναυσότητες που υπέστησαν αρχικά οι μουσουλμάνοι τους οποίους οι Βούλγαροι εβάπτιζαν βιαίως ενώ τα τεμένη τους τα είχαν μετατρέψει σε στάβλους, αχυρώνες

και στρατώνες. Οι δε κλοπές, καταστροφές, βιασμοί και πάσης φύσεως ατιμώσεις ήταν καθημερινό μαρτύριο.

Ο Στίλπων Κυριακίδης ανάλογες λεπτομερείς αναφορές κάνει στο ιστορικό πόνημά του και για τα πάθη και τα μαρτύρια που υπέμειναν και οι χριστιανοί της Κομοτηνής και του Ν. Ροδόπης καθώς και των όμορων Νομών Ξάνθης και Έβρου. Το μένος μάλιστα των Βουλγάρων ήταν μεγαλύτερο εναντίον των Ελλήνων χριστιανών σε σχέση με τους αλλόθρησκους μουσουλμάνους.

Ειδικότερα όμως για τα μαρτύρια των Χριστιανών του Ν. Ροδόπης κρίνω λίαν αναγκαίο και σκόπιμο να αναφέρω τα όσα λεπτομερώς καταγράφει σε δύο επιστολές του ο τότε Μητροπολίτης Μαρωνείας Νικόλαος (1902-1914), ο οποίος σε αυτές διατραγουδεί τα πάθη του ποιμνίου του στην Μητρόπολη Μαρωνείας και μεταξύ των άλλων αναφέρει υπηρεσιακά στον Οικουμενικό Πατριάρχη Γερμανό Ε΄ και την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου τα εξής: «*οι Βούλγαροι απαγορεύουν τη βάπτιση των ελληνοπαίδων ή τη τέλεση εξοδίου ακολουθίας για τους νεκρούς Έλληνες, εάν οι συγγενείς τους δεν απαρνηθούν το Οικουμενικό Πατριαρχείο και δεν προσχωρήσουν στην σχισματική και αντικανονική Βουλγάρικη Εξαρχία. Η προς τον εκβιασμό τούτο άρνηση των συγγενών έχει ως συνέπεια τα νήπια να παραμένουν αβάπτιστα και οι νεκροί να θάβονται άνευ της νενομισμένης εξοδίου ακολουθίας και άνευ συνοδείας ιερέως. Δέχονται να τελέσουν τα ιερά μυστήρια και τις ιεροπραξίες στις εκκλησίες μας, τις οποίες, όπως και τα σχολεία μας, έχουν καταλάβει με τη βία των όπλων, εάν παρίσταται μόνο βουλγαροεξαρχικός και όχι Έλληνας πατριαρχικός ιερέας. Οι διδάσκαλοι και οι ιερείς μας έχουν εκτοπιστεί βιαίως και όσοι παραμένουν υπομένουν τα πάνδεινα. Αλλάζουν τα ονόματα των Ελλήνων για να τους εκβουλγαρίσουν, τελούν τις Θείες. Λειτουργίες στην βουλγαρική γλώσσα, χωρίς να μνημονεύουν το όνομα του Οικουμενικού Πατριάρχου και γενικότερα πιέζουν τους Έλληνες με απειλές, ξυλοδαρμούς και άλλα μέσα να ομιλούν την βουλγάρικη γλώσσα για να τους εκβουλγαρίσουν. Έφτασαν μάλιστα μέχρι του σημείου να απαλείφουν τις ελληνικές επιγραφές από τις εικόνες των Αγίων και από τους σταυρούς των τάφων στα χριστιανικά κοιμητήρια και να τις αντικαταστήσουν με βουλγάρικες. Βιασμοί, κλοπές, πυρπολήσεις, καταστροφές, ξυλοδαρμοί, απειλές, ατιμώσεις και εξευτελισμοί είναι το καθημερινό μαρτύριο του πατριαρχικού ποιμνίου της επαρχίας Μαρωνείας...*»

Τα παραπάνω φρικτά και πρωτοφανή μαρτύρια που υπέμειναν οι χριστιανοί κάτοικοι του Νομού Ροδόπης από τους ομόδοξους Βουλγαροεξαρχικούς συνεχίστηκαν μέχρι και τον Οκτώβριο του 1919, οπότε η Δυτική Θράκη βρέθηκε υπό Διασυμαχική Διοικητική κατοχή με επικεφαλής τον αρχιστράτηγο Φρανσά ντε Εσπεραί. Εν τω μεταξύ η Ξάνθη είχε ήδη απελευθερωθεί τον Οκτώβριο του 1919 και σε λίγους μήνες επρόκειτο και οι όμοροι νομοί Ροδόπης και Έβρου να γευθούν τη χαρά και να αναπνεύσουν τον ζωογόνο αέρα της ελευθερίας.

Την περίοδο εκείνη εστάλη στην έδρα της Διασυμαχικής διοίκησης, την Κομοτηνή, ως εκπρόσωπος της ελ-

ληνικής κυβερνήσεως ο έμπορος άνθρωπος του Ελευθερίου Βενιζέλου, ο Χαρίσιος Βαμβακάς, ο οποίος συνεργάστηκε με τον Μαρωνεΐτη στην καταγωγή Αρχιμ. Μιχαήλ Κωνσταντινίδη, ο οποίος υπήρξε εκπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην χρεούσα τότε Μητροπολίτη Μαρωνεΐας. Και οι δύο αυτοί ευφυείς και ικανοί άνδρες επέτυχαν το ακατόρθωτο, την παλιννόστηση και αποκατάσταση των χιλιάδων εκτοπισμένων από τους Βουλγάρους Ελλήνων, την επιστροφή και απόδοση εκκλησιών και τω σχολείων στους χριστιανούς καθώς και των τεμένων στους μουσουλμάνους, που είχαν καταλάβει βιαίως οι Βούλγαροι.

Ο Χ. Βαμβακάς σε άριστη συνεννόηση με τον Ελευθέριο Βενιζέλο επέτυχε τελικώς να αποδοθεί και να ενσωματωθεί η Δυτική Θράκη στην Ελλάδα. Έτσι την 13η Μαΐου του 1920 ο ελληνικός στρατός υπό τον διοικητή Ζυμβρακάκη έλαβε την διαταγή να κατευθυνθεί στην πόλη της Κομοτηνής ώστε την 14η Μαΐου να βρίσκεται στην πρωτεύουσα του Ν. Ροδόπης.

Εν προκειμένω, χαρακτηριστική είναι η καταγραφή και περιγραφή των όσων συνέβησαν στην Κομοτηνή εκείνη την νύκτα της 13ης ξημερώματα 14ης Μαΐου 1920, όπως μας τα διασώζει με την γραφή του ο αείμνηστος Αντώνιος Ρωσσίδης στο «Χρονικό της απελευθερώσεως», όπου γράφει «Η ευφρόσυνη ειδηση της αποφάσεως των συμμάχων μας για την κατάληψη της Δυτικής Θράκης από τον ελληνικό στρατό έκανε φτερά και έγινε αμέσως γνωστή στους κατοίκους της. Στην Κομοτηνή, κατά την παραμονή της εισόδου του στρατού μας, όλοι ήξεραν ότι πλησιάζει η ώρα και μια ανείπωτη συγκίνηση και λαχτάρα ήταν ζωγραφισμένη στα πρόσωπα όλων. Οι παλαιοί Κομοτηναίοι συγκλονίζονται όταν αναπολούν τις αξέχαστες εκείνες ώρες.

Εκείνη την αξέχαστη νύκτα... κανένας δεν κοιμήθηκε. Όλη η πόλη έμοιαζε σαν να αγρυπνά σε ολονύκτια ακολουθία. Από βραδύς και όλη τη νύκτα, άνδρες και γυναίκες πηγαινοέρχονταν και με επικεφαλής τον δημαρχεύοντα Απόστολο Σούζο, προετοίμαζαν την υποδοχή του στρατού...τα συνεργεία που στήθηκαν σε κεντρικά οπί-

τια, έκοβαν και έραβαν ασταμάτητα ελληνικές σημαίες.

Και άκουγες παντού γέλια, ευχές και χαρούμενα τραγούδια. Και όταν οι πρώτες ηλιαχτίδες της 14ης Μαΐου του 1920 φώτισαν τον καταγάλανο ουρανό όλη η πόλη βρέθηκε να πλέει στα γαλανόλευκα. Και ο λαός της Κομοτηνής ξεχύθηκε να προϋπαντήσει τους ελευθερωτές με αλαλαγμούς και επιφωνήματα χαράς...».

Η ιστορία της Θράκης, της λεγομένης Ροδοπαίας ή Αιγιακής Θράκης, είναι μία Οδύσσεια που έφθασε στο αίσιό τέλος της την 14η Μαΐου 1920. Στην Οδύσσεια αυτή οι Ελληνοθράκες πολλές φορές υπέμειναν διώσεις, καταστροφές, κατακτήσεις και εκπατρισμούς, αλλά και επίμονες και επίπονες απόπειρες από Οθωμανούς και Βούλγαρους ν' απαρνηθούν και να αποκηρύξουν την αυτοσυνειδησία, την ιδιοπροσωπία και την εθνική τους ταυτότητα. Ο λαός όμως αυτός άντεξε και αντιστάθηκε. Έτσι και σώθηκε. Διατήρησε την ρωμιοσύνη και την ορθόδοξη πίστη του, τα ακατάβλητα φιλοπατριарχικά του αισθήματα και εν γένει τα ζωπυρα του γένους. Οι Θράκες τάχθηκαν από την ιστορία να είναι ακρίτες διγενείς της Ελλάδος, πρόμαχοι της πατρώας ελληνικής γης. Το γνωρίζουν και σήμερα καλά οι Ελληνοθράκες και « ουδ' επί ελάχιστον κινούν από του χρέους ». Πορεύονται στο διάβα του χρόνου και στα γυρίσματα της ιστορίας έτοιμοι πάντα για νέους Θρακικούς αγώνες.

Παρήλθαν 88 συναπτά έτη από την ανοιξιάτικη εκείνη Πέμπτη, της 14ης Μαΐου του 1920, και το τραγούδι: « ξημέρωσε η χαραυγή και πήραμε την Θράκη », που τραγουδούσε ο προελαύνων ελληνικός στρατός στους δρόμους της Κομοτηνής ακόμη αντηχεί...

Όντως ξημέρωσε η χαραυγή της ελευθερίας και σώθηκε η Θράκη. Χρέος όλων ημών των επιγενομένων είναι τώρα και πάντοτε να μην επιτρέψουμε σε κανέναν και έναντι οιοδήποτε τιμήματος να μετατρέψει αυτή τη χαραυγή της ελευθερίας σε νύκτα δουλείας και τυραννίας για τους Θράκες. Ζήτω η Θράκη μας. **Γ**

**Ομιλία που εκφωνήθηκε στο Τμήμα Δοκίμων Αστυφυλάκων Κομοτηνής.*